

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Tuomi, J. (2021) No, kun nyt kerran otitte Frolence Nightingalen puheeksi... Kätilölehti, 2021:2.

No, kun nyt kerran otitte Florence Nightingalen puheeksi

Ingressi

Florence Nightingale on sairaanhoidon historiassa eittämättä ”se suuri ja merkityksellinen”, mutta myyttisessä historiankirjoituksessa usein unohdetaan, että asioilla saattaa olla toinenkin puolensa.

Artikkelissanne ’Oodi käsihygienialle’ (Kättilölehti 1/2021) puhuttiin kovin merkityksellisiä asioita liittyen Florence Nightingaleen. Myönnän, että en todellakaan tiedä, mikä on Nightingalen merkitys käsihygienian kehittymisessä, eikä kyseinen artikkeli antanut siihen vastausta, vain vihjailun. En lähde kiistämään, etteikö hänen johtamansa toimet vähentäneet mm. Krimin sodassa kuolleiden sotilaiden määrää suuresti, etteivätkö hänen tilastointinsa herättäneet kunnioitusta ja etteikö hän ollut Englannin kuninkaallisen tilastotieteilijöiden yhdistyksen ensimmäinen naisjäsen. Mutta, mutta artikkelin henki tuki myyttistä Nightingalea ja sitä, miten erityisesti sairaanhoidon historian kirjoituksessa on vähätelty huomioita, että mainituille seikoilla on myös toinen puolensa.

Nightingale ja hygienian olemus

Ensiksikin Nightingalen työ perustui 1600 -luvulla Thomas Syderhamin luomaan Miasma-teoriaan, jonka mukaan ilman konsentraatio kuten likaisuusaste (pitoisuus) aiheuttaa sairauksia. Puolestaan puhtausaste tukee terveyttä ja paranemista: Pestään haavat, vaihdetaan siteet, avataan ikkunat jne. Tämä ajattelu piti sisällään näkemyksen siitä, että kaikilla sairauksilla oli yksi ja sama syy. Artikkelissa aivan oikein viitattiin Semmelweisin ajatukseen raatopartikkeleista, ja oletukseen niistä sairauden aiheuttajana. Tämä Semmelweisin ajatus oli lähellä samoihin aikoihin lääketieteessä yhä vahvemmin jalansijaa saaneeseen uuteen radikaaliin teoriaan: Basillit aiheuttavat sairauksia. Radikaali monessakin mielessä, mutta ennen kaikkea siksi, että eri sairauksilla oli eri syyt. Nykynäkemyksen mukaan Nightingale siis toimi oikein, mutta väärin perustein. Joten tässä mielessä hänen näkemyksensä edustavat omaa aikaansa. Mutta tarina ei ole tässä.

Nightingale ja tilastojen raadollisuus

Toiseksi Nightingale teki kunnioitettavaa tilastointia kuolleisuudesta ym. Tässä on kiintoisa, mutta ennen kaikkea varoittava esimerkki tänä päivänä kritiikittömästi ’näyttöön perustuvaan toimintaan’ uskoville. Nightingalen tilastot tukivat väärää teoreettista perustaa. Miasma-teorian näkökulmasta näitä tilastoja tulkitsemalla Miasma-teoria osoittautui paikkansa pitäväksi. Siis numerot kertovat sitä, miten niitä luetaan, eivät sinänsä mitään objektiivista totuutta. ’Näyttöön perustuvasta toiminnasta’ puhuttaessa tämä on ensiarvoisen tärkeä muistaa. Nightingale kiisti bakteeriteorian vielä kuolinvuoteellaankin, vaikka se oli jo 1800-luvun lopulla lääketieteessä yleisesti hyväksytty. Tarinan juoni ei ole vielä tässä.

Nightingale ja viktoriaaninen arvomaailma

Kolmanneksi se, että Nightingale hyväksyttiin ensimmäisenä naisena Englannin kuninkaallisen tilastotieteilijöiden yhdistyksen jäseneksi, kertoo enemmän yhdistyksen vanhollisuudesta ja viktoriaanisuudesta kuin halusta esimerkiksi edistää naisten tasa-arvoa. Nightingale sai työskennellä, rahoitusta työhönsä ja luvan lähteä mm. Krimin sotaan ensi

sijassa yläluokkaisen syntyperänsä avittamana. Samoihin aikoihin Britanniassa toimi muitakin hoitajia samanlaisin ajatuksin kuin Nightingale, mutta heillä ei ollut hänen syntyperäänsä, ja brittiläinen historia tahtoo unohtaa heidät. Hänen tilastonsa olivat oiva osoitus Miasma-teorian paikkansa pitävyydestä. Ne tukivat ”vanhaa” lääketieteen tulkintaa ja vallassa olleiden professorien auktoriteettia, kun uusi radikaali ajattelu haastoi koko ajattelutapaa. Merkittävin vaikutus hänellä oli kuitenkin siinä, että hänen perustamansa koulutus asetti sairaanhoitajat (naiset) yksiselitteisesti viktoriaaniseen, alisteiseen järjestykseen ja hierarkiaan. Tästä koulutuksesta tuli sairaanhoitajakoulutuksen hyväksytty standardi erityisesti ympäri brittiläisen vaikutuspiirin maailmaa. Tästä tuli yksi tapa korostaa brittiläisen kansainyhteisön merkitystä.

Nightingale ja itsenäinen kättilötyö

Sairaanhoitajakoulutuksessa eri puolilla maailmaa Nightingalen viktoriaaninen vaikutus heijastui toistasataa vuotta, ja se vahvisti terveydenhuollon hierarkiaa. Itsenäisen kättilötyön historian rakenne on hieman toisenlainen kuin sairaanhoidon. Siksi olisi tutkimuksen arvoista selvittää, kuinka sairaanhoidon koulutuksen historiallinen autoritaarisuus ja terveydenhuollon hierarkkisuus ovat muokanneet ja vaikuttaneet eri maissa itsenäiseen kättilötyöhön ja kättilöiden asemaan terveydenhuollon rakenteissa. Toinen kansallisen tason kysymys olisi, miten sairaanhoidon historia on vaikuttanut suomalaisen hoitotieteen muotoutumiseen, ja sen suhteeseen itsenäiseen ’Midwifery’-tutkimukseen.

Kirjoittaja

Jouni Tuomi, Yliopettaja, terveyden edistäminen

Tampereen ammattikorkeakoulu

jouni.tuomi@tuni.fi